

EL TREBALL DEL GRUP EN XARXA SOBRE L'APRENTATGE EN AUTONOMIA

AUTOR

Nom: Rué, Joan
Departament: Pedagogia Aplicada
Centre: Fac. CC de l'Educació
E-mail: Joan.Rué@uab.es

COAUTORS

(Membres de la Xarxa d'Aprenentatge Autònom el curs 2006-2007)

Nom : Alejandra Bosco
Departament : Pedagogia Aplicada
Centre : Facultat de Ciències de l'Educació
E-mail : Alejandra.Bosco@uab.es

Nom : Jordi Gené
Departament :
Centre : Facultat de Ciències
E-mail: Jordi.Gené@uab.es

Nom : M. Isabel Pividori
Departament :
Centre : Facultat de Ciències
E-mail: Isabel.Pividori@uab.cat

Nom : Carlos López
Departament :
Centre : Facultat de Veterinària
E-mail : Carlos.López@uab.es

Nom : Patricia Lázaro
Departament : Comunicació AA i Publicitat
Centre : Facultat de Ciències de la Comunicació
E-mail: Patricia.Lázaro@uab.es

Nom : Xavier Rambla
Departament :
Centre : Facultat de Ciències Polítiques i Sociologia
E-mail : Xavier.Rambla@uab.es

Nom : Pilar Sánchez
Departament :
Centre : Facultat de Traducció i interpretació
E-mail: Pilar.Sanchez@uab.es

Nom : Olga Torres

Departament :
Centre : Facultat de Traducció i interpretació
E-mail: Olga.Torres.Hostench@uab.es

RESUM DE L'EXPERIÈNCIA

L'experiència de reflexió en xarxa que hem emprès docents de diversos departaments i matèries de la UAB - centrada sobre les condicions de millora de l'aprenentatge i, de manera especial en l'aprenentatge en autonomia dels alumnes - ens ha portat a desenvolupar un intercanvi en el qual hem examinat algunes de les condicions de treball que nosaltres creem en els alumnes en el decurs de la nostra intervenció docent. En aquest examen hem constatat com millorar algunes d'aquestes condicions en la pròpia pràctica i hem assolit alguns punts d'acord sobre com avançar cap a una intervenció docent afavoridora de un tipus d'aprenentatge més profund en els alumnes.

ABSTRACT

The reflective experience developed within a network by diverse members of the teaching staff of the UAB, all of them rooted in different departments and academic subjects, has been focused on the improving conditions for learning, specially on autonomous learning conditions for pupils. Such analysis allowed to us to go in deep in our own practices understanding, trough comparing our mutual teaching activities. Besides tat, the ongoing reflection had facilitate to achieve some basic agreements focused in how going forwards in facilitating to our students a more deep learning, trough the display of better accurate learning set of conditions.

PARAULES CLAU

Autonomia, aprenentatge, xarxa, aprenentatge profund.

ÀMBIT GENERAL D'INTERÈS DE LA INNOVACIÓ

Ensenyament i Aprenentatge

DESENVOLUPAMENT

Objectius:

El Grup d'Interès sobre Aprenentatge Autònom, o Xarxa d'AA-UAB, té com a prioritat central l'experimentació i pilotatge en Xarxa, a aquella universitat, d'una metodologia docent que posi l'èmfasi en una millora de l'autonomia de l'aprenentatge per part de l'alumne, tant en les activitats que porti a terme individualment com en equip. Aquest èmfasi porta a considerar el perfil i el paper del suport tutorial del professorat envers els seus alumnes.

El fet de treballar en Xarxa professors i professores de diverses titulacions ha de permetre incrementar el grau de contrast i la qualitat de la validació final de les decisions i acords assumits i implementats.

Amb el treball en Xarxa hem pretès elaborar un treball de reflexió compartit per

part de professors i professores de diversos departaments i matèries centrat sobre la idea de desenvolupar una major autonomia en l'aprenentatge dels alumnes. Els objectius més específics pel primer curs de la nostra activitat, el 2006-2007, han estat els següents:

- 1- Reflexionar sobre la millora d'alguns aspectes bàsics i operatius relacionats amb la noció de l'auto-aprenentatge dels alumnes, en diversos aspectes y a cada una de les matèries de la xarxa.
- 2- Elaborar criteris d'intervenció - o d'autoavaluació - de l'acció docent orientats a facilitar als alumnes l'assoliment de nivells més alts d'autonomia intel·lectual i personal, en el desenvolupament dels seus estudis.
- 3- Arribar a establir unes directrius comunes que serveixin com a directrius metodològiques pel desenvolupament de propostes de treball, en aquells aspectes que es sotmetin a reflexió.
- 4- Posar a disposició de la comunitat universitària el resultat de la reflexió realitzada.

Per tal d'afrontar el primer dels objectius mencionats, ens hem preguntat:

- Quin és el grau d'autonomia real, percebuda i practicada pels estudiants, en el seu aprenentatge?
- Quins processos; quins fenòmens tenen lloc? Quines dificultats sorgeixen? En quins àmbits?

En el ben entès que aquests àmbits poden ser molt diversos, en el decurs de la reflexió hem explorat diversos dels possibles. Fonamentalment, en hem centrat en els següents:

- En l'accés a la informació de l'alumne sobre objectius, procediments, normes, temps, recursos, tipus d'avaluació,
- En el disseny i els criteris seguits en la elaboració i en els materials de suport a l'auto-aprenentatge.
- En les diverses situacions de treball proposades.
- En la relació teoria-pràctica.
- En el desplegament de les tutories
- En els protocols d'autoavaluació i l'avaluació dels aprenentatges.
- En altres recursos i eines de treball.

1. Descripció del treball

El fet de voler aprofundir en l'Autonomia en l'aprenentatge dels estudiants no implica entendre aquella com treballar sobre l'auto-aprenentatge dels alumnes, atès que aquesta segona idea la veiem relacionada a situacions no presencials. Per bé que hi hagin aspectes en contacte entre ambdós conceptes, considerem que el punt de vista presencial/no presencial és molt important.

Quan ens remetem a "l'autonomia en l'aprenentatge" ens referim a un possible desenvolupament de l'autonomia personal i intel·lectual dels estudiants - dependent de l'activitat, la matèria i del seu nivell formatiu - en relació als aspectes següents:

- La gestió pròpia de les normes bàsiques o dels criteris per fer el treball.
- Els temps assenyalats pel mateix.
- La selecció de les fonts documentals o per a l'acció, i la seva comprensió.
- Els marcs teòrics on s'inscriuen les activitats i els conceptes emprats.
- Els contextos de les accions a desenvolupar.
- Els procediments de resolució de les tasques o de les activitats.
- Els estímuls per a implicar-se en la feina o en l'activitat, més enllà de la seva resolució bàsica.
- La gestió de les eventuais interaccions socials en el desenvolupament de la feina.
- Els procediments d'autoregulació de les competències posades en joc.
- Les modalitats de resolució dels aprenentatges proposats.

La justificació de la nostra reflexió la fem descansar en dos tipus d'arguments. El primer, posa èmfasi en els elements de fons que argumenten, des del punt de vista del model productiu, el canvi en el paradigma de l'ensenyament i aprenentatge.

En efecte, essent l'activitat d'aprendre consubstancial al fet humà, assumim que les condicions, els continguts i les modalitats d'aquest aprenentatge es troben vinculades als trets socials, de cultura i de producció, dominants en un moment històric determinat. En aquest sentit, la necessitat d'aprofundir en l'aprenentatge en autonomia de l'estudiant la veiem relacionada amb:

- La complexitat dels nous models productius i professionals;
- La complexitat de la informació avui disponible per a tot professional o recercador;
- La necessitat d'entendre la formació com a un fet que ha d'acompanyar a les persones en el decurs de la vida,
- A la possibilitat que obre la tecnologia de la formació on line.

Però tampoc podem oblidar la nova situació que, per la universitat i el seu funcionament, s'obre amb el procés de configuració del nou espai Europeu d'Educació Superior (EEES) i, en concret, en funció d'un dels seus trets més característics, el sistema de transferència de crèdits o l'ECTS.

Ara bé, el desenvolupament de l'autonomia en l'aprenentatge cal veure'l com el desenvolupament d'una competència fonamental pels estudiants que cal que sigui considerada com a objecte específic d'atenció docent. Així, des de l'enfocament anterior, creiem que la formació universitària no pot partir, com és encara habitual, dels supòsits següents:

- Almenys una majoria d'alumnes ja tenen autonomia en un grau acceptable.
- És una competència que ja maduraran en el decurs de la seva vida, fora de les aules universitàries.
- El seu desplegament es realitza amb el seu simple enunciat per part del professorat i es fa de manera causal a qualsevol activitat docent.

En contraposició a l'anterior, en la reflexió en xarxa hem partit d'allò que sintetitzen els enunciats que segueixen:

- 1- l'aprenentatge no l'entendem com una conducta instrumental o funcional d'alguna matèria o d'una activitat, sinó que el contemplem com una

competència estratègica a desenvolupar en la formació superior.

- 2- a ser autònom se n'aprèn en el decurs de la pròpia formació, a partir de determinades propostes i de maneres de fer.

Ambdues premisses, per tant, situen la tasca del professorat, i la reflexió sobre la mateixa, en un lloc predominant.

2. Metodologia

La modalitat de la reflexió realitzada en Xarxa ha estat de forma comparada, a partir de la pròpia pràctica, entre professors i grups de docents de diversos Departaments. universitaris per tal de tenir un millor contrast sobre les idees exposades.

En el decurs de les diverses trobades de la xarxa durant el curs, cada mes o mes i escaig, ens hem anat centrant en cada un dels diversos aspectes enumerats més a munt. L'enfocament del treball, tant de l'individual de preparació com de la reflexió conjunta, l'hem centrat en les preguntes següents:

- Què fem? (descripció de fets bàsics, relatius al tema objecte d'intercanvi)
- Què ens passa? I com passa? (evidències que donin suport a l'anterior)
- Per què creiem que ens passa? (opinions, valoracions de les mateixes)
- Com es podria millorar?(anàlisi de les respectives propostes)

3. Resultats

En aquest procés de reflexió desenvolupat no podem parlar pròpiament de "resultats". No obstant, com a síntesi del treball realitzat, podem assumir els aspectes que tot seguit s'enumeren com a tals.

Així, els resultats assolits en el decurs d'aquest any d'intercanvis es remeten a dos grans àmbits. Els que fan referència a la metodologia del treball en Xarxa i a l'avenç reflectit en els anàlisis i valoracions fetes sobre l'aprenentatge autònom.

Pel que fa al primer aspecte, les aportacions de treballar en xarxa, hem assolit un acord en el fet de que aquesta metodologia aporta o facilita, als diversos components de la mateixa,

- una percepció d'auto-suport en les pròpies activitats,
- facilita que es generin propostes per aprofundir en la pròpia activitat docent, per discutir idees o ampliar perspectives.
- contrastar el nostre marc de treball i les nostres respectives activitats amb altres grups interessats en compartir-los amb nosaltres.
- difondre els materials i les reflexions elaborades.

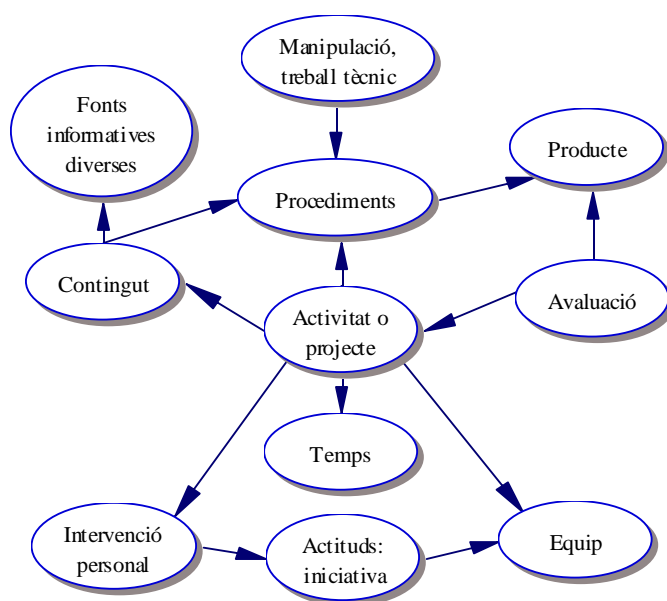
Pel que fa al progrés en els mateixos continguts sobre l'aprenentatge en autonomia, i a partir del contrast de les diverses pràctiques, hem avançat en els aspectes següents:

1- No hi ha una sola aproximació a la noció d'autonomia que aglutini tot el que fem, si bé les diverses activitats analitzades s'hi orienten.

2- Aquella i el seu grau de desenvolupament en una titulació, matèria o curs determinats depenen del nivell d'aprenentatge exigít, del grau d'aprofundiment demanat per la mateixa formació i pel professor responsable de la mateixa.

Ara bé, el grau d'aprofundiment en aquella autonomia que els alumnes acaben assolint no depèn de les declaracions del docent, sinó de la mateixa complexitat de les activitats demanades, de la manera de realitzar-les i de la forma d'avaluar-les per part dels docents.

3-Un primer mapa de les condicions i aspectes que incideixen en el desplegament de l'autonomia dels alumnes que hem elaborat a la Xarxa és el que s'exposa aquí (figura 1):

El punt central, detonant de l'autonomia en l'aprenentatge, el situem en l'activitat proposada als alumnes o projecte de treball. Aquesta activitat es troba condicionada per un conjunt de condicionants que configura el docent: els continguts, l'accés a les fonts informatives, els procediments a emprar per part dels estudiants, la definició del producte i el temps disponible per fer-ho. Addicionalment, el tipus de manipulació o de complexitat tècnica de la tasca a realitzar i el tipus de suport per la tasca individual o en equip facilitaràn o dificultaràn el desplegament d'actituds cabdals com les de iniciativa de l'alumne i el tipus d'aquesta que desplegui.

4- En aquest sentit, hem constatat també que tenir clars els objectius específics de la matèria i els de les seves respectives parts i activitats (per part del professorat i dels alumnes) estimula el grau d'autonomia en l'alumnat.

5- També hem constatat que s'observa un increment en l'estudi quan s'ha establert una avaluació-control a continuació de la presentació- resolució d'un tema, és a dir quan l'avaluació es remet a la validació d'un tema específic realitzat i no al fet més genèric de "saber" uns aspectes de la matèria, per rellevants que siguin.

En aquest sentit, el concepte d'avaluació aplicat en la resolució dels aprenentatges, i la seva orientació respecte del què s'ha de saber i com, s'evidencia com a element clau en el desenvolupament de l'alumne com a aprenent autònom.

6- D'altra banda, la millor elaboració i presentació dels materials per l'estudi per sí

mateixa no necessàriament facilita l'autonomia dels alumnes. En determinats casos és possible que ho faci, però també es detecta en altres tipus d'alumnes una major dependència respecte del professorat de la matèria.

7- S'ha posat també de relleu que allò que es fa en una matèria s'inscriu dins d'una cultura de titulació, és a dir, dins d'unes representacions compartides per professorat i alumnat, que afecta el seu desenvolupament. Per tant, en la pretensió d'assolir nivells més alts d'autonomia en una matèria caldrà considerar també la "cultura docent" en la qual aquesta s'inscriu.

8- De la comparació de diverses situacions i d'aprenentatges en titulacions i matèries diverses, es deriva l'observació de que no tots els estudiants tenen els mateixos interessos estratègics o la mateixa experiència en l'aprenentatge, per la qual cosa, alguns estudiants es senten incòmodes en determinades situacions d'autonomia. Això porta a que el professor o professora hagi de precisar millor què vol fer i quin és el seu interès estratègic en la matèria i l'aprenentatge que els proposa als alumnes

9- Un concepte, vinculat a l'avaluació, i que enriqueix el desplegament de l'autonomia en l'aprenentatge és el de regulació (i d'auto-regulació). En efecte, aquest concepte aporta la doble idea d'eficiència en la resolució d'un procés i la de control tant del mateix procés com la de la seva eficiència en la resolució del mateix. La noció d'autonomia s'hi vincula en el fet que els alumnes, per ser-ho, han de tenir una idea global aproximada del mateix així com dels paràmetres que permeten seguir-lo i avaluar-ne els diversos passos i resultats.

CONCLUSIONS

Si bé tampoc podem aportar una noció convencional de les conclusions, sí que podem comentar que un element de síntesis que ens permet situar tant el treball realitzat com la seva continuïtat.

En aquest sentit, el grup de treball en Xarxa sobre l'AA creu que:

- Ens cal anar definint quin concepte d'autonomia en l'aprenentatge hi ha darrere les nostres pràctiques docents; en quina mesura aquest concepte és funcional als objectius de la matèria impartida - i el curs on es situa- i veure quines estratègies la potencien de manera més eficaç.
- En el decurs de la reflexió es posen de manifest dues derivades en el concepte d'autonomia i de les competències que desenvolupen els alumnes en cada una d'elles: la primera centrada en la resolució d'un estudi pautat però autònom, facilitaria el coneixement factual i conceptual dels alumnes; la segona, com un procés progressiu de maduració personal davant el fet d'aprendre, els possibilitaria avançar cap a nivells més elaborats d'aprenentatge.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

Brockbanck, Anne, McGill, Ian, (2000), 2nd reprint, Facilitating Reflective Learning in Higher Education, Philadelphia, The Society for Research into Higher Education, Open University Press., (2002), Aprendizaje reflexivo en la Educación Superior,

Madrid, Morata.

Cowan, John, (2006), 2nd. Ed., On becoming an Innovative University Teacher, Reflection in Action, Berkshire, The Society for Research into Higher Education, Open University Press.

Eraut, M., (1994), Developing Professional Knowledge and Competence, London, The Falmer Press.

Hanna, Donald, E., (ed.), (2002), La enseñanza en la era digital, Barcelona, Octaedro

Rué, Joan, (2007), Enseñar en la universidad, Madrid, Narcea

Walter, Melanie, (2006), Higher Education Pedagogies, Berkshire, Open University Press, McGraw Hill.